

ЗАРОБІТНА ПЛАТА — ОСНОВА ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

У статті проаналізовано стан і динаміку розміру заробітної плати. Досліджено купівельну спроможність заробітної плати. Розкрито особливості впливу заробітної плати на різні соціально-економічні процеси. Визначено пріоритетні напрямки подальшого регулювання питань оплати праці.

В статье проанализированы состояние и динамика размера заработной платы. Исследовано покупательную способность заработной платы. Раскрыты особенности влияния заработной платы на разные социально-экономические процессы. Определены приоритетные направления последующей регуляции вопросов оплаты труда.

In the article the condition and dynamics of wages quantity are analyzed. The purchase ability of wages is researched. The peculiarities of wages influence on different social economic processes are revealed. The priority tendencies of further regulation of labor payment are defined.

Ключові слова. Заробітна плата, населення, безробіття, бідність, рівень доходів, купівельна спроможність.

Ключевые слова. Заработная плата, население, безработица, бедность, уровень доходов, покупательная способность.

Key words. Wages, population, unemployment, poverty, level of income, purchase ability.

Вступ. Рівень життя населення залежить від наявності у людей гарної роботи і гідної зарплати. Проблема забезпечення росту доходу населення в останні роки набуває все більшої актуальності. Питанням сучасних тенденцій розвитку ринку праці та її оплати, зокрема, приділяють увагу багато науковців, серед яких Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, М.О. Беседін, О.І. Здоровцов, Г.І. Купалова, Е.М. Лібанова, І.І. Лотоцький, В.М. Петюх, К.І. Якуба та ін. Разом з тим, сфера оплати праці вимагає постійного, глибокого, системного вивчення. Всебічне дослідження проблем оплати праці, наукове обґрунтування змісту реформ цієї сфери та правильний вибір шляхів реформування заробітної плати є однією з основ перспективних майбутніх економічних перетворень у нашій країні.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні сутності, ролі та купівельної спроможності заробітної плати, як основи добробуту населення.

Результати дослідження. Заробітна плата — винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Заробітна плата для переважної більшості українців, це основне джерело наповнення сімейного бюджету (рис. 1).

Уся заробітна плата поділяється на номінальну і реальну заробітну плату.

Номінальна заробітна плата — це сума коштів отриманих працівником за його роботу впродовж розрахункового періоду (день, місяць, рік) [3].

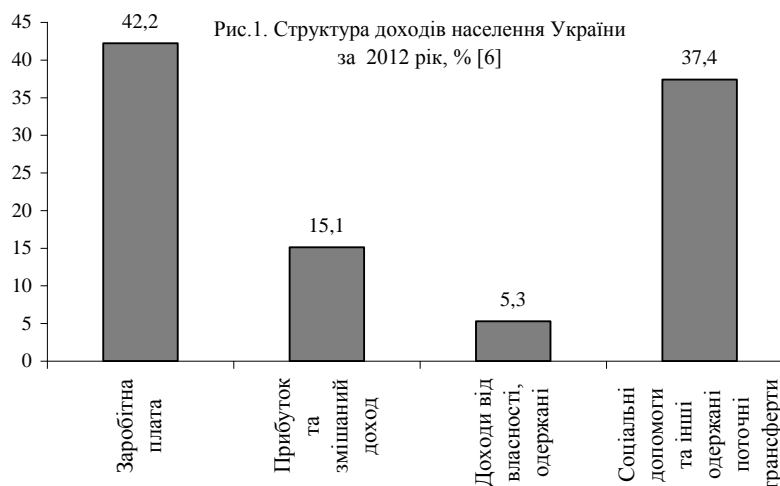

Рис. 1. Джерела наповнення сімейного бюджету

Реальна заробітна плата — це кількість товарів і послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату. Тобто реальна заробітна плата є купівельною спроможністю номінальної заробітної плати (табл. 1).

Таблиця 1

ДИНАМІКА СЕРЕДНЬОМІСЯЧНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Рік	Номінальна заробітна плата		Реальна заробітна плата
	грн.	у % до прожиткового мінімуму для працездатних осіб	у % до попереднього року
2009	1906	256,2	90,8
2010	2239	242,8	110,2
2011	2633	262,3	108,7
2012	3026	266,8	114,4
2013*	3163	275,8	109,5

* Середні дані за січень-вересень 2013 р.

За даними Державної служби статистики України [4; 5]

На державному рівні регулювання розміру оплати праці робочої сили відбувається шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата — законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може проводитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт) (ст. 95 Кодексу законів про працю України; ст. 3 Закону України «Про оплату праці») [1, 2].

Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності та господарювання. Даний показник є одним з важливих факторів соціального захисту працюючих, адже виходячи з його величини визначають розмір пенсії за віком, стипендії, допомоги у зв'язку з безробіттям, у зв'язку з доглядом за дитиною, виплати за лікарняними листками тощо. З грудня 2013 величина мінімальної заробітної плати рівна 1218 грн. Динаміку її зміни за останні роки наведено в табл. 2.

Таблиця 2

ДИНАМІКА РОЗМІРУ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ, грн

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	
				1.01.	1.12.
Мінімальна заробітна плата	869	941	1073	1147	1218
Розмір погодинної заробітної плати	5,2	5,66	6,43	6,88	7,3
Прожитковий мінімум (загальний)	825	894	1017	1108	1176
Мінімальна пенсія	723	750	822	894	949

За даними Державної служби статистики України [4; 5]

Дані таблиці свідчать про незначне, але все ж таки зростання мінімальної заробітної плати. Однак, порівняння цього показника в Україні і країнах Європи має суттєві відмінності (табл. 3).

Таблиця 3

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗМІРУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ З ДЕЯКИМИ КРАЇНАМИ ЄВРОПИ У І ПІВРІЧЧІ 2013 Р.

Країна	Розмір мінімальної заробітної плати, євро	Країна	Розмір мінімальної заробітної плати, євро	Країна	Розмір мінімальної заробітної плати, євро
Україна	104,17	Латвія	287,07	Іспанія	752,85

Румунія	157,26	Естонія	320,00	Великобританія	1264,25
Болгарія	158,50	Польща	376,58	Франція	1430,22
Литва	289,62	Португалія	565,83	Бельгія	1501,82

За матеріалами Eurostat [7]

Наведені дані свідчать про кардинальну відмінність системи оплати праці в Україні порівняно з європейськими державами.

За розрахунками Світового банку, якщо людина живе менше, ніж на п'ять доларів на день, то вона знаходиться за межею бідності. Існуючий законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати в Україні не відповідає наведеним європейським стандартам, що відповідно зумовлює поширення такого явища, як бідність населення.

Бідність — соціальне положення, що характеризується відсутністю необхідних матеріальних засобів для того, щоб провадити «нормальне» (відповідно до норм прийнятих суспільством) життя. В Україні за період 2008—2012 рр. частка населення із середньодушовими доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму зростає з 7,1 % до 9,1 % загальної чисельності населення [4].

При цьому середня українська родина понад половину своїх доходів витрачає на харчування, а частка доходів від зарплат практично зрівнялася із часткою доходів від соціальних трансфертів. Структуру сукупних витрат домогосподарств у 2012 р. представлено на рис. 2.

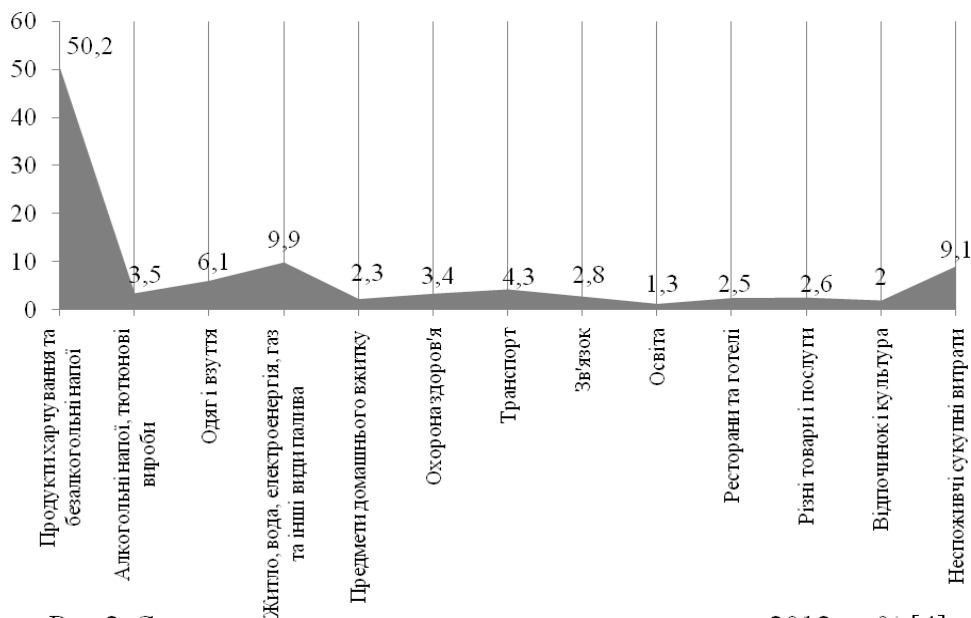

Рис. 2. Структура сукупних витрат домогосподарств у 2012 р., % [4]

Низький рівень оплати праці позначається на раціоні харчування людини, на її дозвіллі, а відповідно — на стані здоров'я та тривалості життя.

Отже, ми бачимо, що питання оплати праці потребує негайних змін, у першу чергу на державному рівні. Адже, приватний власник за умови тривалого ринку праці в Україні не прагне збільшувати оплату праці своїх працівників, тим самим збільшуючи витратну частину в діяльності свого підприємства. Він навпаки за умов безробіття (у 2013 р. рівень безробіття в Україні становив 8,6 %) досить часто диктує свої умови, як щодо працевлаштування, так і щодо оплати праці робочої сили. Відповідно, для ринку праці України характерними є моменти неофіційного працевлаштування; робота неповний робочий день (тиждень); офіційна оплата праці лише на рівні мінімального розміру заробітної плати, а решта «в тіні»; заборгованість із виплат заробітних плат тощо.

Ці фактори призводять до соціальної незахищеності громадян, до зменшення надходжень у державний бюджет, зменшення платоспроможного попиту на товарному ринку, що в цілому підвищує соціальну напругу в суспільстві.

Низька оплата праці, високий рівень безробіття стимулюють процеси міграції. У результаті міграційних змін Україна втрачає молодь, осіб працездатного віку, котрі йдуть у пошуках кращого життя за кордон, і відповідно працюють на благо інших країн. Так, якщо проаналізувати сальдо міграції, то воно позитивне, тобто приїздить більше ніж залишає країну. Однак, у структурі міграції в числі прибулих переважають люди старшої вікової категорії, котрі повертаються додому на схилі років.

Це питання також є доволі актуальним, оскільки відбувається старіння нації. Щоб запобігти та виправити ситуацію, слід вживати дієвих заходів: на державному рівні переглянути рівень соціальних стандартів; створювати нові робочі місця; за рахунок привабливого інвестиційного клімату стимулювати приплив іноземних інвестицій; надавати пільги по оподаткуванню для підприємців-початківців; стимулювати самозайнятість.

Висновки. Отже, вирішення питань оплати праці робочої сили всіх сфер господарювання має стати пріоритетом державної політики. Слід переймати досвід європейських країн, де достойний розмір оплати праці стимулює працівника до максимально ефективної віддачі. Адже інвестиції в людський капітал — це наше майбутнє, а підвищення добробуту населення і пов'язане з ним збільшення платоспроможного попиту будуть сприяти розвитку економіки держави.

Література

1. Закон України «Про оплату праці» // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 17. — С. 121.
2. Кодекс законів про працю України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua.
3. *Ажнюк М.О., Передрій О.С.* Основи економічної теорії. — К.: Знання, 2008. — 365 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Мінімальна місячна та погодинна заробітна плата в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mojazarplata.com.ua/ua/main/minimum-wage/minimum-zarplata>
6. Соціальний звіт за 2012 рік. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mlsp.kmu.gov.ua/document/152068/2012.doc>
7. Eurostat — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Стаття надійшла до редакції 18.06.2014 р.